

Hogyan került a gimnázium Berényből Szarvasra?

– Krónikás adoma –

A Szarvas és Vidéke eredeti tárczája 1890-ből

Írta: A.B.

Ott rágta a száraz brügöt¹ a m.-berényi roskatag gimnázium kapujában Papanek Dani, tiszteletes Molitórisz professzor uram Lájhbuzsárja², kinek – miután valahonnét Árvából leperegrynált³ ide a buzakenyérrel traktálódzó alföldi Kanahánba – a kaputkefélés, csizmatisztításon kívül hűséges kötelessége volt a tanulóifjúság nemes erkölcsi felől titkos tudósításokat beszo- gáltatni, e mellett naponként torkik lakmá- rozni abból az áldott kenyérből, melyet a békésmegyei ekklezsiák szolgáltatnak be búza képében a gimnázium magtárába.

Épen most is ezt a két kötelességét teljesíti: vóráll (kérődzik) és lesi azt a három ifjút, kik az utczába most kanyarodnak be, pedig még korán van, csak fél hétre reggel, tehát még csak félóra mulva csengetnek. Az ifjak léptei alatt ropog a hó, arczukat pirosra festé a hideg, csinos, nyalka fiú mind a három; de meglátszik arczukon, hogy az éjjel aligha alvának.

Mire a kapuhoz értek, Papanek már a kapufél mögé vonult, látatlanná téve magát; ekkor megszólalt az egyik ifjú:

– No, elég jókor érkezünk; most ha az a kutya Papanek valami rejtekhelyről ránk nem lesett, senki sem tudja meg az egész dolgot; az igaz, hogy látott, mikor az este elmentünk, de eltagadjuk, aztán meg is dögönyözzük jól. Ezzel a három fiú bement az iskolába, Dani pedig ki- suttant és sietett át professzor uramhoz referálni, hol is nagy alázatos bonum maue precor⁴ után így kezdé:

– Igen is domine klarisszime⁵, meggyütek. Láttam az este izs, mikor elmentek, mert mikor penzum⁶ szerint aphtoniana Kria írtunk, egyszer sag megszólalnik az a Gyula, az a nagyfejű, s aszongya: üse meg a tüzes menkü ezt a Kria professzorostul, gyerünk, menyünk, hanem aztán Dani, ha mersz bepovedalni, meghamlik tied bured. A Lajos meg nem izs írta Kira, hanem írta egy magyar vers, észs mikor elolvasot, aszonta az a Samu, az

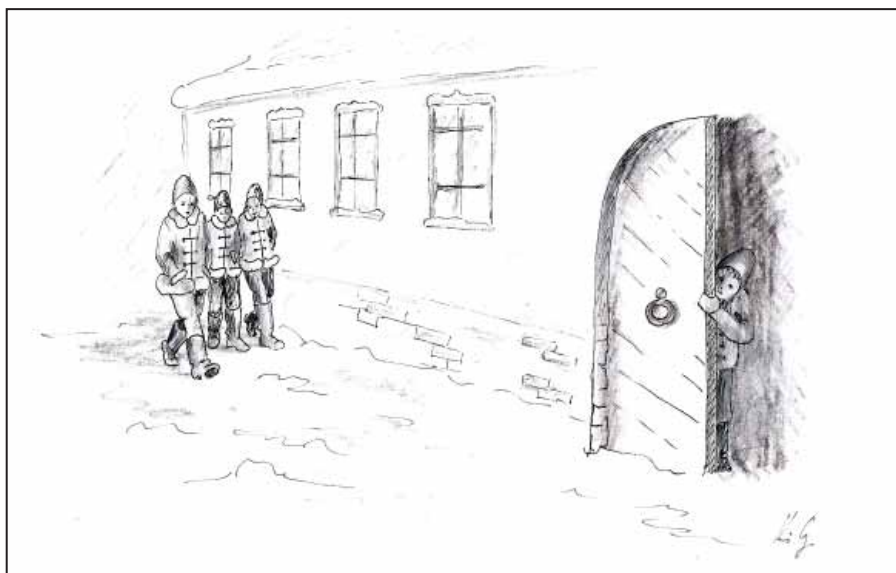
a zatreceni⁷, ki nekem multkor szamarfej pingaltat hatamra, hogy tübet érje, mint az egész rhetorikanál⁸, meg poetikanal⁹, ugy kezdődje, hogy:

„MEGKÖVETEM A TENS NEMES VÁRMEGYE...”

Most egyiknek sem van Kriát, mert osztán elmentek Tarcsára Lajosékhol, disznotorba, latam izs, halotam izs kapufél melül, hogy meggyütek, monta izs Gyula: hogy ha az a kutya Papanek meg nem latot! Hanem domine klarisszime, nagyon szipen kirek, tesig nekem megvidelmeznyi, multkor izs, mikor Kisék lakodalmaban a Lajos azt a nóta, ami hozta Debrecenbul – dalot:

„KÁKA TÜVIN KÖLTI RUCZA...”

ahol ők harman regelig tanczováltak, osztám in bementan, az a Gyula, az a nagyfejű hrsztyával¹⁰ fenyegette nekem buchta¹¹ hatamra, s aszonta: varj kutya fülü, lesz

míg idő, mikor in öszetrombitalok zegisz ország, s ilyen arulkodo kutyakot mind felakaszatatok! Bizom aszonta domine klarisszime, az a szvinya¹².

Ekkor csöngettek, hét óra volt, menni kellett az auditoriumba.

A mai boldog deák urfiak télen ilyenkor nagy kényelmesen nyújtózkodnak, vagy tán a legújabb hajfrizurát tanulmányozzák a tükör előtt; akkor im már megkezdődött a munka, és tartott délig (csak háromnegyed tíztől 10-ig volt egy kis szellőzés), délután pedig kettőtől hatig, hétig, sőt megtörtént rajtunk gyakran az is, hogy az öreg Balog bácsi elhúzta már az esti nyolczat, még is ott reczitáltuk¹³ az iskolában Cicero pro Archia poeta oratioját¹⁴.

Hja! Sokat kellett tanulni és tanítani, a szigoruan erelyes Kuczian pap pedig mi- után még a felső megyékben is kihirdeté, hogy a mezőberényi particulán a logikán tul is tanítanak, a derék kálvinista pappal meg a két professzorral meg is akart felelni a hirdetésnek meg a jó hírnévnek, mert jól tudá, hogy ha ő saskörömmel nem örzi az iskoláját, azok az irigy szarvasiak rajt ütné- nek, eddig is megmozdítottak már minden követ, hogy a maguk ekklezsiájába¹⁵ vigyék át az iskolát; az a fondorlelkületű Simon Sá- muel, a nem kevésbé ludas Gaál József kol- legájával (mint Kuczian uram szokta mon- dani) régen preferanczoznak¹⁶ már az öreg Bolza gróffal, hanem hiszen hijába is, vég- ződjék el csak a jobbagyaknak az urada- lommal még a mult században kezdődött pere, olyan alapítványt fog ő a kegyelmes bárónétól kieszköz- zölni, hogy aztán preferanczozhatnak a szarvasi papok világeletükbenig, még sem tudják ki- kopácsolni az ő kör- mei közül ezt az is- kolát, melyet már a nagy tiszteletű Seni- orátus¹⁷ is ide app- robált¹⁸.

De hiszen még nem erről akarunk beszélni, hanem arról, hogy a diákok professzorostul már 7 órakor az iskolá- ban voltak.

Tehát tisztele- tes Molitórisz uram helyt foglalván a kathedrán, az ele- jén kezdé a dolgot: „Ecce, domine frater Ludovicus Szakál, ad pensem; incipiat Kriam aphtoniam!”¹⁹ A kérdezett aztán mid- dön talpra esett ügyes munkáját felolvasá, folytatólag hozzá tevé: „Et si domine clarissime imperare dignetur, scripsi etiam de hac materia formam ciceronianam.”²⁰ – s elolvasá azt is.

Professzor uram csak ámult-bámult; az, aki egész éjjel otthon Körös-Tarcsán disz- nótorozott, meg a magyar verset írta, az nem olvashat fel most két formatumban is ilyen pensemot, s gondolta is magában: várj csak te paniperda Papanek, majd hogy megránczigálom én ezért a te füleidet. S

1 Brügö – Barna diákcipő, iskolavárosokban volt szokásban
2 Lájhbuzsár – Személyes szolgálatot teljesítő huszár, szolga
3 Peregrináció – Vándorlás, külföldjárás
4 Bonum maue prector – Jó napot kívánok (latin)
5 Domine klarisszime – A rangidős szerzetes megszólítása
6 Penzum – Napi feladat

15 Ekkla, ekklezsia – Egyházközség (latin)

16 Preferáncz (preferáncz) – Egyszerű ütöses kártya- játék, melyet hárman játszanak 32 lapos magyar kártyával. Színe szint kell tenni, ha nincs akkor adut, ha az sincs, bármit. Felülütés nem kötelező.

17 Seinorátus – Itt esperesi hivatal

18 Approbál – Jóváhagy, megerősít

19 Lássuk, Szakál Lajos öcsémuram: kezdjen a feladat- hoz

20 Ha nagy tiszteletű uram nem veszi rossz néven, írtam ebből egy cicerói formát is.

7 Zatreceni – Átkozott

8 Rhetorika – Szónoklattan

9 Poetica – Költészetten

10 Hrsztya – Marok, tenyér

11 Buchta – Itt dudor, púp

12 Szvinya – Disznó

13 Reczitál – Valamint emlékezetből előad, szónokol

14 Pro Archia poeta oratio – Archias költő mellett mon- dott beszéd, M. T. Cicero (Kr. e. 106 - 43.) műve